

УДК 378.016:[7.012:331]

DOI: 10.35619/iiu.v2i19.611

Шурин Олена

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-8804-7860
e-mail: olena.shuryyn@rshu.edu.ua

Симонович Наталія

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-3384-5152
e-mail: nataliia.symonovych@rshu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙН-ОСВІТИ У СИСТЕМІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. У статті розкрито особливості дизайн-освіти у системі технологічної освітньої галузі. Зокрема, з'ясовано, що сферою реалізації дизайнерської діяльності можна вважати технологічну освітню галузь, яка охоплює навчальні предмети усіх ланок освітнього процесу. Уточнено поняття «дизайн», «освітній дизайн» «дизайн-освіта». Визначено мету дизайн-освіти, яка полягає в розвитку креативного мислення, систематичній постановці й вирішенні проєктних задач тощо. З'ясовано, якими основними вміннями й компетентностями повинен володіти дизайнер. Виокремлено основні чинники, які передбачає розвиток дизайн-освіти. Визначено пріоритетне завдання дизайн-освіти. Проаналізовано, що при вивченні дисциплін технологічної освітньої галузі у навчальних планах передбачені дисципліни з вивчення дизайн-освіти, які можуть бути як повноцінними предметами з вивчення дизайну та його різновидів, так і окремими складовими певних дисциплін, зокрема, тематичними модулями, окремими темами чи завданнями. Досліджено, що зміст дисциплін передбачає вивчення майбутніми фахівцями технологічної освітньої галузі не лише різновидів дизайну, але й сприяє розвитку цілої низки компетентностей, які висвітлені в освітньо-професійних програмах спеціальностей.

Ключові слова: дизайн-освіта, освітній дизайн, дизайн, технологічна освітня галузь, професійні компетентності, проєкт, проєктна діяльність, фахові компетентності, педагогічна діяльність, освітній процес.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців освітньої галузі з кожним роком набуває все нових форм, урізноманітнюються методи педагогічної підготовки, форми проведення занять та й сам підхід до навчання майбутніх педагогів. Важливої ролі в професійній підготовці педагогічних фахівців набуває дизайн-освіта. Адже саме освіченість вчителів та викладачів у галузі дизайну сприяє формуванню естетичних смаків, вчить цінувати красу, поєднувати естетику з практичністю, розвиває творчість та креативність учасників освітнього процесу, підвищує рівні їх технічної та конструктивної діяльності.

Сферою реалізації дизайнерської діяльності можна вважати технологічну освітню галузь, яка охоплює навчальні предмети усіх ланок освітнього процесу, а саме: дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти. Дизайн-освіта сприяє поєднанню теорії та практики, творчості та утилітарності, втілює абстрактні ідеї матеріальні об'єкти, якими можуть виступати не лише промислові речі, технічні об'єкти, конструкторські проекти, але й цікаве сучасне оформлення дидактичних матеріалів (роздаткових та цифрових), наочності, вміння використовувати знання з колористики, основних законів композиції у різних зонах навчальних кабінетів, аудиторій та лабораторій, тощо.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Історичне становлення дизайн-освіти в Україні висвітлене в працях В. Бойчука, О. Генесаретського, В. Даниленка, Д. Ковавича, Г. Кур'єрової, Є. Лазарева, С. Мигалю, В. Прусака, В. Сидоренка, О. Трошкіна, О. Фурси та ін.

Основні аспекти підготовки майбутніх педагогів до викладання дизайну, теорія й практика дизайнерської освіти розкриті у публікаціях Є. Антоновича, В. Бутенка, Г. Гребенюк, М. Кагана, О. Бойчука, В. Бутенка, О. Бондара, А. Вайраух, В. Вдовченка, В. Даниленка, В. Жлудько, Н. Казмірчук, Є. Лазарева, О. Марущак, С. Мигалю, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отича, Л. Оршанського, В. Прусака, В. Радкевич, О. Рудницької, І. Савчук, В. Тименка, В. Титаренко, О. Фурси, О. Шевнюк, В. Шпільчака, М. Яковлева та ін.

Мета статті - проаналізувати основні аспекти професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до впровадження елементів дизайн-освіти на заняттях в системі технологічної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науці виокремлюється таке поняття, як «дизайнерська освіта». Предметом вивчення у дизайн-освіті виступає створення різноманітних об'єктів, які людьми винайдені для вдосконалення умов їх існування, але з врахуванням естетичної краси. Методологічними аспектами розвитку дизайнерської галузі в освіті є моделювання, синтез, проєктування, практичність, винахідливість, виразність, відповідність призначенню, корисність та естетичність.

Дизайн є органічною складовою мистецтва, його складовою в усіх сферах життєдіяльності людини. Термін «дизайн», започаткований на Заході, набув поширення в Україні лише наприкінці ХХ ст. До того в спеціальній літературі

використовувалися терміни «художнє конструювання», «художнє проєктування», «технічна естетика», «промислове мистецтво» тощо (Прусак, 2017).

Освітній дизайн (навчальний дизайн, дизайн навчального середовища, педагогічний дизайн) – це процес проєктування і створення ефективних та привабливих рішень для навчання, що охоплює створення власного дизайну освіти із сучасних видів та типів навчання (довгострокові програми, онлайн курси, стажування, ін.).

Відповідно до визначення вільної енциклопедії «Вікіпедія» освітній дизайн є систематичним і рефлексійним процесом трансформації теоретичних основ навчання у підготовку проєктів готових навчальних матеріалів, видів діяльностей, джерел інформації та оцінювання навчальних досягнень.

Розуміння сутності освіти в галузі дизайну завжди було пов'язане зі спеціальною підготовкою дизайнерів до професійної проєктної діяльності. Майбутній фахівець у галузі дизайну має вміти проєктувати, здійснювати творчий пошук на основі нових наукових і технічних ідей, створювати принципово нові вироби, забезпечувати високі художні якості проєктованих моделей. Дизайнер має не тільки володіти достатніми знаннями в спеціальних галузях (техніка, психологія, ергономіка, естетика), а й професійно володіти засобами композиції: добре розбиратися в закономірностях побудови об'ємно-просторових структур, уміти пропорціонувати, використовувати ритм, масштаб, контраст, правильно застосовувати колір, тональні співвідношення і світлотінь. Він відпрацьовує теорію художнього конструювання, веде дослідницький пошук, займається науково-методичною роботою, прагне знайти найбільш раціональний спосіб створення цілісної структури і гармонійної форми. Нині концепція дизайн-освіти в нашій країні спрямована на різнобічну підготовку фахівця, який має вирішувати проблеми гармонізації предметного середовища життєдіяльності людини (Марущак, Савчук, Казмірчук, 2018).

Також дизайн є своєрідним інструментом комунікації між людиною та об'єктом дизайну. Саме завдяки дизайну ми можемо донести інформацію максимально зрозуміло та точно, що дуже важливо під час процесу навчання. Якщо порівнювати два способи подання інформації – у вигляді тільки тексту або ж текст доповнений схемами, зображеннями, із застосуванням базових правил композиції, то, безумовно, графічно оформлений матеріал буде більш дієвим, легшим до сприйняття й запам'ятовування (Вайнраух, 2020).

Метою дизайн-освіти є розвиток креативного мислення, систематична постановка й вирішення проєктних задач тощо. Тому виділяємо такі умови реалізації дизайн-освіти:

потребу в нових знаннях, здатність до вдумливого аналізу різних предметів, процесів і явищ дійсності;

усвідомлення того, що навколишній світ (середовище) – це джерело ціннісної інформації;

врахування різних емоційних станів: радість, байдужість, роздратування і т.д., жести, міміка, переважання позитивних емоцій, їх адекватність;

розширення власного досвіду через діяльнісне засвоєння цінностей, потреба в творчості, спосіб самовираження.

Тому пріоритетне завдання дизайн-освіти полягає в тому, щоб підняти мислення особистості на якісно новий етап, розвинути інтелект до рівня розуміння причинно-наслідкових зв'язків, навчитися виконувати проєктну діяльність, адже дизайн зміцнює і об'єднує в одне ціле вербальне і невербальне формотворення та збільшує амплітуду уяви і мислення (Жлудько, 2013).

Одним із напрямів розвитку дизайнерської освіти є вивчення теоретичних знань і практичних навичок обробки, трансформації та використання різних видів підручного матеріалу, що зазвичай підлягає утилізації, для виготовлення корисних саморобок, створення екологічних проєктів перетворення штучного оточення людини з максимальним використанням цих матеріалів. Галузь невербального мислення та спілкування, пов'язаного з дизайном, охоплює велику кількість елементів – від мови графіки та знаків до мови предметів і певних дій, аналізу зв'язку типології та цікавих асоціативних зв'язків. (Марущак, Савчук, Казмірчук, 2018).

У навчальних закладах освітній дизайн вивчається в розрізі багатьох дисциплін, які мають дизайнерську складову й передбачені в навчальних планах не лише майбутніх дизайнерів, але й професій, дотичних до дизайну або в яких для здійснення повноцінної професійної діяльності майбутньому фахівцю необхідно засвоїти знання з дисциплін, пов'язаних з дизайном та його різновидами.

На наш погляд, саме технологічна освітня галузь пов'язана з вивченням дисциплін, які мають у собі дизайнерську складову. Вона може бути виражена у вивченні як окремих дисциплін дизайнерського спрямування, так і вміщувати окремі модулі, теми, завдання, вивчення й виконання яких передбачає засвоєння знань з дизайн-освіти.

У Рівненському державному гуманітарному університеті при вивченні дисциплін технологічної освітньої галузі також у навчальних планах передбачені дисципліни зі здобуття дизайн-освіти. Зокрема, здобувачі освіти вивчають такі дисципліни, як «Основи дизайну», «Композиція та спеєрисунок», «Декоративно-прикладна творчість», «Дизайн і конфекціонування одягу й аксесуарів», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Дизайн сучасного одягу», «Теорія й методика позашкільної освіти», «Дизайн предметів інтер'єру», «Ландшафтний дизайн», «Технологічний практикум», «Комп'ютерна графіка», «Нарисна геометрія і креслення», «Виробництво та обробка конструкційних матеріалів», «Основи техніки та технологій», «Теорія трудового навчання та технологій», «Методика трудового навчання», «Методика навчання креслення», «Основи проєктування та моделювання», «Конструкторська та технологічна документація в проєктно-технологічній діяльності», «Науково-технічна творчість», «Народні промисли та ремесла», «Конструювання й моделювання одягу», «Технології декорування

деревини», «Історія костюму та моди», «Художня обробка матеріалів», «Комп'ютерний графічний дизайн», «Практикум з графічного дизайну», «Методика навчання технологій», «Креативні технології в трудовому навчанні та при вивченні технологій», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», тощо.

Зміст зазначених дисциплін передбачає вивчення майбутніми фахівцями технологічної освітньої галузі не лише різновидів дизайну, але й сприяє розвитку таких спеціальних (фахових) компетентностей:

набуття вмінь використовувати інновації у професійній діяльності, здатність до розуміння функцій та тенденцій розвитку технологічної освіти;

формування у здобувачів освіти ключових і предметних компетентностей технологічної галузі з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей;

застосування ефективних педагогічних методик й освітніх технологій для забезпечення якості технологічної освіти;

вміння розв'язувати спеціалізовані задачі технологічної освіти, пов'язані із застосуванням цифрових, комп'ютерних та інформаційних технологій проєктування, конструювання і моделювання, вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків та оцінок;

навички комплексного планування, організації та здійснення освітніх, творчих, науково-дослідних проєктів, підготовки аналітичної звітної документації, презентацій, портфоліо;

використання систематизованих теоретичних та практичних знань щодо властивостей матеріалів та способів їх обробки у вирішенні професійних завдань (Освітня програма (магістр), 2023);

вміння графічно і вербально описувати проєкти, застосовувати знання сучасної техніки та технології, передових методів організації творчої діяльності, графічної грамотності, практичних умінь і навичок оформлення проєктно-конструкторської документації під час розроблення та виготовлення виробів;

організація технічної та художньо-творчої діяльності для оволодіння знаннями з формотворення, колористики й орнаментики, художнього малюнка, пластичного мистецтва, технологіями художньої обробки матеріалів;

здійснення предметно-перетворювальної діяльності (Освітня програма (бакалавр), 2023);

впровадження роботи з творчими групами, які б забезпечили ситуацію вільного самовираження, самореалізацію творчого потенціалу здобувачів освіти, сприятливі педагогічні умови для діалогу між учасниками художньо-трудова дій (Жлудько, 2013).

Запровадження дизайн-освіти в систему підготовки майбутніх учителів технологій сприяє розвитку природних здібностей, творчому та розумовому розвитку особистості здобувача освіти, розвитку здібностей до невербального мислення та спілкування, поглибленню пізнання навколишнього середовища та зміцненню зв'язку людини з ним (Марущак, Савчук, Казмірчук, 2018).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дав можливість стверджувати, що вивчення дизайн-освіти в технологічному освітньому напрямі сприяє всебічному розвитку здобувачів освіти, формуванню навичок і вмінь, які у майбутньому сприятимуть успішній самореалізації і вмінню навчатися протягом усього життя; глибокому осмисленню майбутніми вчителями інформації, що повідомляється, оскільки отримані теоретичні знання вони застосовують у власній проєктній художньо-конструкторській та технічній діяльності; активізації учасників освітньо-виховного процесу за допомогою здійснення навчальної та проєктно-дослідницької діяльності; здійснення процесу виготовлення виробу не лише як алгоритму технологічних процесів та операцій, а й як проєктної діяльності.

Застосування дизайн-освіти в технологічній освітній галузі дає змогу здійснити інтеграцію мистецтва і техніки, формує уявлення про гармонійне навколишнє середовище, екологічні та духовно-естетичні засади життя; передбачає освоєння традицій і тим самим виховує національно-патріотичні почуття учасників навчально-виховного процесу; сприяє гармонійному розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Прусак, В. (2017). Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні кінець XX – початок XIX ст. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Вип. 31, сс. 71–82.

Марущак, О., Савчук, І., Казмірчук, Н. (2018). Дизайн у системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 50, сс. 322–326.

Вайнраух, А. (2020). *Основи дизайну для педагогів. Практикум*. Вебінар. URL : <https://vseosvita.ua/webinar/osnovi-dizajnu-dla-pedagogiv-praktikum-245.html> (дата звернення: 29.04.2024).

Жлудько, В. (2013). *Теоретичні основи педагогічної дизайн-освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти*. № 3, сс. 124–131.

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» другого (магістерського) рівня вищої освіти: затверджена Вченою радою РДГУ від 30.03.2023. №3.

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: затверджена Вченою радою РДГУ від 30.03.2023. №3.

REFERENCES

Prusak, V. (2017). Stanovlennia ta rozvytok dizain-osvity v Ukraini kinets XX – pochatok XIX st. [The Formation and Development of Design Education in Ukraine at the End of the 20th – the beginning of the 19th century]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. Vyp. 31, ss. 71–82. [in Ukrainian]

Marushchak, O., Savchuk, I., Kazmirchuk, N. (2018). Dyzain u systemi profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv tekhnolohii [Design in the System of Professional Training of Perspective Technology Teachers]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vyp. 50, ss. 322–326. [in Ukrainian]

Vainraukh A. (15.10.2020). *Osnovy dyzainu dlia pedahohiv. Praktykum* [Basics of Design for Teachers. Practicum]. Webinar. URL: <https://vseosvita.ua/webinar/osnovi-dizajnu-dla-pedagogiv-praktikum-245.html> (data zvernennia 29.04.2024). [in Ukrainian]

Osvitno-profesiina prohrama “Serednia osvita (Trudove navchannia ta tekhnolohii)» druho (mahisterskoho) rivniavyshchoiosvity [Educational and professional program “Secondary Education (Labor Training and Technologies)” of the Second (master’s) Level of Higher Education]: zatverdzhena Vchenoiu radoiu RDHU vid 30.03.2023. No 3. [in Ukrainian]

Osvitno-profesiina prohrama “Serednia osvita (Trudove navchannia ta tekhnolohii)» persho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Educational and Professional Program “Secondary Education (Labor Training and Technologies)” of the First (Bachelor’s) level of Higher Education]: zatverdzhena Vchenoiu radoiu RDHU vid 30.03.2023. No 3. [in Ukrainian]

FEATURES OF DESIGN EDUCATION IN THE SYSTEM OF THE TECHNOLOGICAL EDUCATION INDUSTRY

Olena Shuryin

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Vocational Education,
Labor Training and Technologies Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8804-7860
e-mail: olena.shuryin@rshu.edu.ua

Nataliia Symonovych

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Vocational Education,
Labor Training and Technologies Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3384-5152
e-mail: nataliia.symonovych@rshu.edu.ua

Abstract. The article reveals the features of design education in the system of technological education. It has been found that the sphere of design activity can be considered a technological educational field that covers academic subjects of all links

of the educational process. The concepts of “design”, “educational design” and “design education” have been clarified. The purpose of design education was defined, which is to develop creative thinking, systematically set and solve design problems, etc. The author identifies the basic skills and competencies a designer should have. The main factors that determine the development of design education were defined. The priority task of design education was determined. It has been analyzed that in the study of disciplines of technological education, the curricula provide for disciplines on the study of design education, which can be both full-fledged subjects on the study of design and its varieties, and individual components of certain disciplines, in particular, thematic modules, individual topics or tasks. It has been studied that the content of the disciplines involves the study by perspective specialists in the technological educational field not only of the types of design, but also contributes to the development of a number of competencies that are covered in the educational and professional programs of the specialties.

Keywords: design education, educational design, design, technological education, professional competencies, project, project activity, professional competencies, pedagogical activity, educational process.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2024 р.